ڕوداوەکان و ئایندەی سوریا..
عوسمانی حاجی مارف

ئایا سەرکەوتنی ئۆپۆزسیۆنە چەکدارەکانی سوریا، تورکیا وەک گەورەترین براوە لە گۆڕەپانەکەدا جێگیر دەکات؟

لەگەڵ کۆتایی ڕژێمی ئەسەد، تورکیا هەوڵئەدات ببێتە یەکێک لە گەورەترین سودمەند لە سەرکەوتنی ئۆپۆزسیۆنی چەکدارانی ئیسلامی سونەی سوریا، بۆ لەبەرچاوگرتنی نیازو نەخشەکانی لە ناوچەکەدا کە بریتین لە لاوازکردنی زیاتری پێگەی ئێران و فراوانکردنەوەی نفوزی خۆی لە ناوچەکەدا، دەستبەرکردنی سنوورەکانی و لەدان لە ئیدارەی کوردەکان و چارەسەرکردنی پرسی پەنابەران، ئەمەش لەژێر ڕۆشنایی گۆڕانکاریە ناوچەیی و نەودەوڵەتیەکاندا بەدواداچونی بۆ دەکات.
هاکان فیدان ڕایگەیاند، ئەو سەردەمە ناسەقامگیریەی کە سوریا بە ماوەی ١٤ ساڵ بەسەریدا هاتبوو، کۆتایی پێهات، ئەمەش ئاماژەیە بەئەوەی کە ئەنقەرە بەنیازە لەگەڵ ئیدارەی نوێ کاربکات بۆ دەستبەرکردنی سەرکەوتنی قۆناغی ڕاگوزەر، بۆ پشتیوانیکردن لە دامەزراندنی حکومەتێک کە هەیئەی تەحریری شام بەڕێوەی بەرێت.
ئاماژەی بەوەشکرد، تورکیا لە نزیکەوە چاودەری جموجۆڵەکانی داعش و پەکەکە لە سوریا دەکات، تا دەنیابن لەوەی مەترسیان لەسەر تورکیا نیە.
تورکیا لەم ماوەیەدا بەشێوەیەکی سەرەکی سەرنجی لەسەر دوو بابەتی گرنگە؛ ڕوبەڕوبوونەوەی هەڕەشەی پەکەکە و یەپەگە، لەهەمانکاتدا چارەسەرکردنی پرسی ناردنەوەی پەنابەرانی سوری لە تورکیا.
ئەوەی شایانی باسە پەنابەران وردەوردە دەستیانکردوە بە گەڕانەوە بۆ سوریا. هاوکات چانسی مانەوەی ڕێکخراوە چەکدارەکان لە سوریا ناڕۆشنە، ئەمەش گوزارشت لە سەرکەوتنی گەورەی سیاسەتەکانی تورکیا دەکات لەو چوارچێوەیەدا. هەروەها دابەزینی نفوزی ئێران لە ناوچەکەدا، دەرفەتێکی ستراتیژیە بۆ تورکیا کە زەمینەسازی بۆ بەهێزکردنی ڕۆڵی خۆی لە ناوچەکەدا زیاتر دابین بکات، ئەمەش ڕێگە خۆشدەکات کە تورکیا دەستێوەردانی ڕاستەوخۆ لە دامەزراندنی ڕژێمێکی نوێ لە سوریا بکات، کە کاریگەری ئەنقەرە دەتوانێت بەشێوەیەکی بەوێنە فراوان بێت، واتە تورکیا لە قۆناغی داهاتودا دەبێتە یاریزانێکی بەتوانا لەژێر ڕۆشنایی گۆڕانکاریە خێراکانی سوریا و ناوچەکەدا.

تورکیا بەردەوام دەبێت لە کارکردن بۆ پاراستنی دەستکەوتەکانی نەک تەنها لەڕێگەی ستراتیژیە سەربازییەکانییەوە، بەڵکو لەهەمانکاتدا بە پاڵپشتیکردن بۆ دامەزراندنی حکومەتێک لەسوریا کە زیاتر سودمەند بێت بۆ تورکیا، ئەویش بە دەوری دەسەڵاتی هەیئەی تەحریری شام و ئەگەری بەرەوپێشبردنی سەقامگیری درێژخایەن لەڕێگەی ئەو دەسەڵاتەوە.

تورکیا قبوڵ ناکات پەکەکە لە باکووری سوریا وەک هێزێکی هەمیشەیی بمێنێتەوە، ئەم پرسە بەجۆرێک بە بنەمایەکی بنەڕەتی دادەنێت کە دانوستانی لەسەر ناکات. واپێدەچێت لەم بارەیەوە بە ئەنقەرە هەڵوێستی ئەمریکا گرنگییەکی ئەوتۆی نەبێت، چونکە تورکیا پێیوایە بوونی ئەمریکا لە ناوچەکەدا کاتییە، درەنگ یان زوو کۆتایی دێت، یان ڕێککەوتنی لەگەڵدا دەکات کە بە شێوەیەک کۆتایی بە ئیدارەی کوردەکان بهێنن.

ئەسەد ووڵاتێکی دابەشکراوی لەدوای خۆی بەجێهێشت و ناسەقامگیری سوریا بۆتە واقعیەتێک و تەحەدایەک بۆ ئۆپۆزسیۆن و دانیشتوانی سوریا، کە چۆن ئەتوانن حکومەتێکی ناوەندی کە بتوانێ سوریا لەو گێژاوە بپارێزێت، دامەزرێنن؟ تائێستا هیچ ڕۆشناییەک لەوبارەیەوە بەدی ناکرێت. داڕمانی ڕژێمی ئەسەد لە گەمەی سیاسی ناوچەکەدا، تەنیا ماوەیەکی کەمی تێپەڕاندوە، بۆیە ئەستەمە بەدەنیاییەوە بتوانین، لەم دۆخەدا بڵێین چ دەرئەنجامێک بەبێ بوونی هێزی چینی کرێکار و ئازادیخوازان لە مەیدانی سیاسیدا، ئەتوانرێت سەقامگیری لە سوریا بەدەست بهێنرێت.

ئەندامانی گروپی ئیسلامی هەیئەی تەحریری شام کە تورکیا پشتیوانی لێکردن، سەرکردایەتی بەشێکی زۆری دەستکەوتەکانی ئۆپۆزسیۆنیان کرد لە سوریا و لەبەرامبەر سوپاکەی ئەسەدا شەڕیان کرد، تورکیا بەدرێژایی شەڕی ناوخۆی سوریا ڕۆڵی سەرەکی دیوە، لە پارچەپارچەبوونی ناوخۆیی سوریا و ئۆپۆزسیۆنەکەی، کە توانای هێنانەدی سەقامگیری بۆ سوریا سەخت کردووە.

ویست و توانای هێزەکانی ئۆپۆزسیۆنی بۆرجوازی بۆ پاراستنی یەکگرتویی لە گواستنەوە بۆ دەورانی سوریای دوای ئەسەد لەژێر پرسیاردایە و پرۆسەیەکی سەخت نیشان ئەدات، بۆیە شەڕی ناوخۆش ئەگەرێکە، چونکە زۆرێک لە کوتلە ئۆپۆزسیۆنەکانی بۆرجوازی سوریا بەهۆی جیاوازی بەرژەوەندی سیاسی و بەرژەوەندیەکانی پشتیوانانی دەرەکییەوە، دابەشبوون، ئەمەش جارێ هەروا دەمێنێتەوە، واتە سەرەڕای سەرکەوتنی ئێستایان لە کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتی ئەسەد، ئاشکرایە کە لایەنەکانی ئۆپۆزسیۆن بە ئاستی هاوسەنگی هێزیان و چۆنیەتی ئەو پشتیوانییەی دەیانپارێزێت لەم دۆخە ڕاگوزەرەی

سوریادا، ئەتوانرێت پێگ□و□□یان لە ئایندەی سوریادا دیاری بکرێت.
هەرچەندە ئۆپۆزسیۆن بەسەرکردایەتی هەیئەی تەحریری شام کۆنترۆڵی دیمەشق و ناوچەکانی دیکەی ڕۆژئاوای سوریایان کرد، بەڵام لێرەدا ئەو پرسیارە دێت□ پێشەوە، ئایا هەوڵی کۆنترۆڵکردنی باقی ناوچەکانی ئەو وڵاتە ئەدەن؟ یان دەتوانن ئەنجامی بدەن؟ ئەگەر وابێت، ئایا دەتوانن لە درێژخایاندا پارێزگاری لێبکەن؟ ئەزموونی ئیسلامی و جیهادیەکانی پێشوو لە ناوچەکەدا، لەڕووخانی خەلافەتی داعشەوە تا دەگاتە شکستی ئیخوان موسلمین لە میسر، ئاماژەن بۆ ئەوەی کە چەسپاندنی کۆنترۆڵ ڕەنگە کارێکی قورس بێت بۆیان.
بەدرێژایی شەڕی ناوخۆی سوریا، ئێران، ئەمریکا، ڕوسیا و تورکیا ڕۆڵی سەرەکیان بووە لە درێژەدان بەو دۆخە، بەڵام دوایین هێرشی ئۆپۆزسیۆن لەکاتێکدا بوو کە سێ هاوپەیمانی سەرەکی ئەسەد، کە ڕوسیا، ئێران و حزبوڵای لوبنانن، نەیانتوانی پارێزەری ئەسەد بن. لەهەمانکاتدا کۆتایی ئەسەد زیانی گەورەی گەیاند بە نەخش و بەرژەوەندیەکانی هەرسێ لایان لە ناوچەکەدا.
گرنگیدانی ڕوسیا بە ئۆکرانیا و پاشەکشەی ئێران بەهۆی هێرشەکانی ئیسرائیلەوە، توانای پاڵپشتی بەهێزی بۆ ئەسەد نەهێشتەوە، هاوکات حزبوڵڵاش توانای ناردنی هێزە چەکدارەکانی نەبو وەک ئەوەی پێشتر دەیکرد. لە ٢ ی کانونی یەکەمدا، لەگەڵ جوڵەی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن، ڕوسیا دەستیکرد بە کشانەوەی کەرەستە دەریاییەکانی خۆی لە بنکە ستراتیژیەکەی لە دەریای ناوەڕاست لە تەرتوسی سوریا، ئەم وەرچەرخانە لە پاڵپشتی ڕوسیا بەرامبەر سوریا، توانای ئەسەدی تەواو داڕمان و ناچار بە هەڵاتن کرا.
گومانی تێدا نیە کە ئەمریکا پێشوازی لەم دابەزینەی نفوزی ڕوسیا و ئێران لە سوریا کرد، بەڵام لەلایەکی ترەوە پێشوازی لە سیناریۆی “سەرکەوتنی کارەساتێک” کرد، کە تێیدا ڕێکخراوێکی ئیسلامی دڕندەی پاشماوەی قاعیدە جێگەی ئەسەد دەگرێتەوە، لەکاتێکدا خودی ئەمریکا و زۆرێک ل□□و□اتانی ڕۆژئاوا ئەو ڕێکخراوەیان بە “تیرۆریست” ناساندووە.
ئەو ڕاستیەی کە گرووپە جیاوازەکانی ئۆپۆزسیۆن، دەستیان بەسەر ئەو ناوچانەدا گرت، کە پێشتر لەژێر کۆنترۆڵی حکومەتدا بون، ئاماژەیە بۆ ڕاستیەکی چارەنوسساز کە سوریا بە دیفاکتۆ دابەشبووە، ئاراستەی پێکھێنانی حکومەتێک کە هەموو لایەنەکانی ئۆپۆزسیۆنی بۆرجوازی سوریا بەشداری تیا بکەن، ناتوانێ نمونەیەکی سەرکەوتو نیشان بدات، زیاتر ئەوە پێشبینی دەکرێت ئەحمەد شەرع سەرکردەی هەیئەئ تەحریر باڵادەستی لە مەیدانی سیاسی سوریادا بکات و ئایندەیەکی ئاڵۆزو ناڕۆشن بکاتە چارەنوسی سوریا.

بەگشتی داهاتووی سوریا تا ئێستا ناڕوون و نادیار ماوەتەوە، چەندین سیناریۆ ئەگەری ڕوودانی هەیە لە داهاتودا، دەکرێت ململانەی دەسەڵات لەنێوان ئەو کوتلە جیاوازانەی کە لە سوریا کاردەکەن، سەرهەڵبدات، یان هێزێکی یەکگرتوتر کە بە ئەگەرێکی زۆرەوە هەیئەی تەحریر شام سەرۆکایەتی دەکات، دەسەڵات بگرێتە دەست. لە هەر حاڵەتێکدا پێدەچێت سوریا بە لاوازی بمێنێتەوە و لە کێشەو ململانە ناوخۆییەکاندا نوقم بێت، ئەگەری ئەوە هەیە کە دیاردەکانی بەم زوانە دەرکەون، هەروەها گۆڕەپانێکی کراوە دەبێت بۆ دەستێوەردانی دەرەکی، ئەمەش دەبێتە هۆی زیاترکردنی ئەو تەحەددیانەی کە ڕووبەڕووی هەوڵەکان دەبنەوە بۆ بەدیهێنانی بووژانەوە و دامەزراندنی سەقامگیری لە وڵاتەکەدا.

هەروەها ئەم گۆڕانکاریانە دەرفەتێکی بە بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی کردەتەوە کە لە گۆڕەپانی سیاسی سوریادا دەوریان هەبێت، هەرچەندە قەبارە و فۆرمی ئەم ڕۆڵە هێشتا دیاری ناکرێت و ئەحمەد شەرع وەک شێوەی ڕێکخراوێکی پراگماتیز و پێگەیشتووتر و قبوڵکەرتری گرتەتە بەر، بەڵام لەئاستی سەرکردایەتی هەیئەی تەحریری شامدا، لەبنەڕەتدا، داوای سیستەمێکی بەدیل لە حکومەت دەکات کە ڕەنگ و ڕیشەی لە ئیسلامدا هەبێت. لە سایەی هەمان ئەو پشتیوانیە گەورەیەی تورکیا و قەتەر کە پشتیوانی ئیسلامی سیاسی دەکەن.

لەگەڵ ئەوەی پێشهاتەکانی ئەم دوایییەی سوریا پێگەی ئێرانی لاوازکرد، لەهەمانکاتدا پێگەی تورکیای وەک میحوەرێکی سەرەکی لە ناوچەکە بەهێزتر کردووە، تورکیا ئامادەیە هەر هەنگاوێک بە پێویست بزانێت، لەوانە بەکارهێنانی هێزی سەربازی، ئەگەر هەست بە هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ بۆ لاواز کردنی پێگەی بکات لە ناوچەکەدا، لەهەمانکاتدا پشتیوانی ئەو لایەنە دەکات لە دەسەڵاتی سیاسی لە سوریا کە هاوئاهەنگی لەگەڵ تورکیادا دەکەن.

لەلایەکی ترەوە ئەوەی گرنگە سەرنجمان لەسەری بێت پێگەی ئیسرائیلە لە ناوچەکەدا، بەجۆرێک چیتر پێشەوە دوای وێرانکردنی غەززەو باشوری لوبنان، بە کەوتنی ئەسەدیش دۆخەکەی زیاتر بە ئاواڵەبووە، گومانی تیا نیە پێگەی ئێستای ئیسرائیل کاریگەری لەسەر ئایندەی پێکهێنانی حکومەت لە سوریا دەبێت، ئەحمەد شەرع بەهەر ڕەخنەیەک لەسەری بێت، وەک لایەنێکی ئیسلامی دژ بە "ئیسرائیل" ، ناتوانێت بچێتە مەیدانی شەڕو ململانەی ئیسرائیلەوە، ناچارە بەشاردنەوەو ڕاگرتنی ئەو دژایەتیە، ئەمەش لە دنیای چواردەوری بزوتنەوەی ئیسلامیدا بۆی دەبێتە خاڵێکی جیاوازو لاواز.

هەروەها ئێران باش ئاگاداری ئەو گۆڕانکاریانەیە کە لە گۆڕەپانی ناوچەکەدا ڕوویانداوەو بە زیانێکی گەورە بۆی تەواو بووە، ڕەنگە

هەوڵبدات بە هەماهەنگی لەگەڵ ئەنقەرە سیاسەتەکانی خۆی دابڕێژێتەوە بە دەستەبەرکردنی بەدیهێنانی بەرژەوەندیەکانی، بەتایبەتی لەڕێگەی نفوزی خۆی لە عێراقدا. ئەمەش تاچەند جێگای پێشوازی تورکیا دەبێت؟ بەتایبەتی کە تورکیا لە هەوڵی باڵادەستی زیاتری خۆی دەبێت لە ناوچەکەدا، بەڵێ ئەنجامی هەوڵی ئێران جێگای پرسیارە.

لەم نێوەدا ڕوسیا بە پشتبەستن بە ئامادەبوونی سەربازی و بەرژەوەندیە ستراتیژیەکانی لە دەریای ناوەڕاست، هەوڵ دەدات لەڕێگەی پتەوکردنی هاوکاری و دیالۆگ لەگەڵ تورکیا، هەوڵی پاراستنی نفوزی خۆی لە سوریا بداتەوە.!

ئەتوانین بڵێین لەم جەنجاڵەی و دۆخە ئاڵۆزەی سوریادا جگە لەوەی ناتوانرێت ئایندەیەکی دیاریکراو بۆ سوریا دیاری بکرێت، لەهەمان کاتدا سوریا و ناوچەکە لەسایەی ململانێ و دەخالەتی جەمسەرە ئیمپریالیەکان بە ئاسانی نایەتەدەرەوە، بەتایبەتی کە ئەمریکاو ئیسرائیل گرەوەکیان لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بردەتەوەو هاوکێشەی سیاسی بە قازانجیان گۆڕدراوە، فرسەتی زیاتر هاتەتە بەردەستیان کە دەخالەتی زیاتر لە ناوچەکەدا بکەن.

کۆتایی ئەم دۆخە دژوارو پرکارەساتەی سوریا و ناوچەکە کارێکی سادە و چاوەڕوانکراو نیە مەگەر ئەوەی شۆرشێکی کۆمەڵایەتی و جەماوەری بەرفراوان لە ناوچەکەدا بەرپا ببێت، کە ئەم هەلومەرجە بە قازانجی تەواوی دانیشتوانی ناوچەکە بگۆرێت.